

TÜRK

2023, Yıl/Year: 11, Sayı/Issue: 34, ISSN: 2147-8872

TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 05.08.2023

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 28.09.2023

Sayfa / Page: 174-189

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Erol EROĞLU

Sakarya Üniversitesi, Türk Dili Bölümü Öğretim Üyesi

eeroglu@sakarya.edu.tr

TÜRK DÜNYASI DESTANLARINDA GELENEKSEL EVLENME BİÇİMLERİ

Öz

İnsan hayatındaki üç önemli geçiş döneminden biri olan evlenme; kız ve erkeğin yeni bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliğin kurulmasını sağlayan evlenme olayına da evrensel bir değer kazandırmıştır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültür tipinin belirli kurallarına uyularak gerçekleştirilir. Bu nedenle, evlenme sürecinde uygulanan adet, gelenek ve görenek o toplumun evlenme kültürünü oluşturur.

Bu çalışmada; Türk kültür coğrafyasında görülen geleneksel evlenme biçimleri üzerinde durulmuştur. Yaygın olarak görülen geleneksel evlilik çeşitleri; görücü yoluyla evlenme, kız kaçırarak evlenme, beşik kertme yoluyla evlenme, berder evliliği, taygeldi evliliği, baldızla evlilik, çok eşli evlilik, otura kalma evliliği, kayınbiraderle evlilik, kardeş çocukları evliliği olarak sıralanabilir.

Destanlar ve halk hikayeleri; toplumların gelenekleri, görenekleri, aile yapısı, yaşam tarzları, dünya görüşleri ve kültürünü oluşturan unsurlar hakkında bilgi vermesi açısından değerli kaynaklardır. Evlilik biçimleri incelenirken; Dede Korkut Hikayeleri, Manas Destanı, Köroğlu Destanı başta olmak üzere, Türk dünyası destanlarından örnekler verilmiştir.

Toplumsal yapının temelini oluşturan ve evlilikle doğan aile, akrabalıkların, dayanışmanın, kültürel değerlerin yeni kuşaklara aşılmasında ve iletilmesinde büyük sorumluluk taşımaktadır. Türk kültürünün bütünlüğü evlilik kurumunda da kendini göstermektedir. Türk dünyasının yaşadığı

tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel değişimlere rağmen asırlar önce teşekkül etmiş ortak kültürel değerler günümüzde de devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: geleneksel evlilik, evlenme biçimleri, destan, Türk destanları

TRADITIONAL MARRIAGE FORMS IN TURKISH WORLD EPICS

Abstract

The marriage is one of the most significant transition periods in human life when the process of girls and boys joining in social life as a new family begins. The fact that the family forms the basis of the social structure has given a universal value to the marriage event that establishes this union. In every society, marriage occurs according to certain rules of the type of culture to which it belongs. For this reason, the customs, traditions, and customs applied during the marriage process constitute the marriage culture of that society.

In this study, it has been examined on traditional marriage styles to be seen in Turkish culture geography. Common traditional marriage types which listed as arranged marriage, marriage by kidnapping, marriage through cradle marriage, berder marriage, taygeldi marriage, marriage with sister-in-law, polygamous marriage, otura kalma marriage, marriage with brother-in-law, marriage of siblings' children.

Epics and folk tales are valuable resources in terms of providing information about the traditions, customs, family structure, lifestyles, world views and elements that make up the culture of societies. While examining marriage types; examples are given from the epics of the Turkish world, especially the Stories of Dede Korkut, the Epic of Manas, and the Epic of Köroğlu.

The family, which forms the basis of the social structure and is born through marriage, bears a great responsibility in instilling and transmitting kinship, solidarity and cultural values to new generations. The integrity of Turkish culture also manifests itself in the institution of marriage. Despite the historical, geographical, social and cultural changes experienced by the Turkish world, the common cultural values that were formed centuries ago still continue today.

Keywords: traditional marriage, marriage forms, epic, Turkish epics

GİRİŞ

İnsan hayatındaki üç önemli geçiş döneminden biri olan evlenme; kız ve erkeğin yeni bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliğin kurulmasını sağlayan evlenme olayına da evrensel bir değer kazandırmıştır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültür tipinin belirli kurallarına uyularak gerçekleştirilir. Bu nedenle, evlenme sürecinde uygulanan adet, gelenek ve görenek o toplumun

evlenme kültürünü oluşturur.

Toplumsal yapının temelini oluşturan ve evlilikle doğan aile, akrabalıkların, dayanışmanın, kültürel değerlerin yeni kuşaklara aşılmasında ve iletilmesinde büyük sorumluluk taşımaktadır. Aile; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve psikolojik bir birikimdir (Güvenç; 1999:106). Akrabalık ise, her toplumda böylesi görevleri ve işlevleri olan ailenin evrenselliğinin nesnel ve çürütülmez biçiminde kanıtlayıcısıdır (Balaman; 2002:27).

İki kişinin bir eve sahip olmasını sağlayan “evlenme” kelimesi sadece Türklerde vardır. Eskiden beri çekirdek aile tipinin yaygın olduğu Orta Asya ve Anadolu'da evlilik, bir erkekle bir kadının dini inançlara, yasalara, töre ve geleneklere göre herhangi bir sakıncası olmayan, toplumun bütün katmanlarınca uygunluk gösteren bir biçimde bir araya gelip birlikte yaşaması ve kutsal kabul edilen aile müessesesini kurmalarıdır (Korkmaz; 1999:92).

Evlenme töreninin hemen her safhasında kullanılan, insan yaratıcılığının, tasarım gücünün ve anlam yükleme yeteneğinin göstergesi olan semboller, her toplumda geçerli olan davranış ve tutumları oluşturarak, olaylara o topluma özgü olma vasfı kazandırır. Evlenme geleneğinde uygulanan ritüellerin hepsinin ortak amacı; evlenenlere, yeni kurulan aileye saadet, bolluk, bereket, refah getirmek, soyun sürmesini sağlamak, her türlü olumsuzluk ve kötülüklerden korumaktır (Öğüt Eker; 2000:99).

Dede Korkut Hikayeleri'nde karı-koca arasındaki bağlar ana-baba sevgisinden de üstündür. Deli Dumrul Hikâyesi buna açık bir örnek teşkil etmektedir (Akbıyık; 2003:42). *“Azrail'e meydan okuyan Deli Dumrul yenilir. Ölümünden ancak kendi canına karşılık bir can getirirse kurtulacaktır. Kendi canını kurtarmak için annesinden ve babasından can isteyen Deli Dumrul her ikisi tarafından da reddedilir. Deli Dumrul durumu anlatınca eşi, onun canına karşılık kendi canını vermek ister. Deli Dumrul, eğer canını alırsa karısıyla birlikte alması, almayacaksa ikisini de bağışlaması için Allah'a dua eder. Bunun üzerine Allah ikisinin de hayatını bağışlar”* (Ergin; 2017:125-135).

Evlenme Biçimleri

Evlenme biçimleri; iki ayrı ölçüte göre iki ayrı grupta incelenebilir. Birinci gruptaki ölçüt eş sayısıdır. Bu grupta “tek eşle evlilik” (Monogamy) ve “çok eşle evlilik” (Polygamy) olmak üzere iki ayrı tip vardır.

Tekeş evlilik (Monogamy): “Bir erkeğin tek bir kadınla evliliği. En yaygın evlilik biçimidir. Kız ve erkek çocuklarının doğum ortalamasının hemen hemen aynı oluşu toplumsal dengeyi sağlamak için tekeş evliliği zorunlu kılmıştır. Tekeş evlilik töresel ve dinsel kurullarla bağlanmıştır” (Örnek; 1971: 222). Tek eşle evlilik, çiftler arası ilişkiler kadar ebeveyn çocuk arası ilişkilerin de düzenli bir biçimde yürütülmesine imkân sağlar (Gökçe;1978:10).

Eröz (1977); *“Türkler, istisnalar dışında, tek kadın alırlar. Bütün Türk uruklarında evlenme beş, yedi veya dokuz göbekten sonra olabilir. Yani dokuz göbeğe kadar akraba olanlardan kız alınmazdı. Dede Korkut hikayelerinde, Oğuz uruk ve boylarının, kendi oymakları dışından evlendikleri (ekzogami kaidesi) anlatılır.”* (Eröz; 1977:174-175) demektedir.

Türk destanları incelendiğinde; hepsi beylerden olan kahramanların tek kadınla evli oldukları

görülmektedir. Evlenmede kız evinin erkek evinden başlık (kalın) istemesi geleneği vardır. Erkek nişanlandığı kızın parmağına kendi yüzüğünü takmaktadır. Kız da nişanlısına kendi diktiği kırmızı renkli kaftan göndermekte ve erkek gerdeğe bu kaftanla girmektedir. Baba ile oğul arasındaki ilişkiler sevgi ve şefkat esasına dayalı, resmîyetten uzaktır (Sümer; 1999: 388-390).

Tek eşle evlilik konusundaki örneklerden biri de Dede Korkut Hikâyeleri'nden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nda yer almaktadır. Çocuğu olmayan Dirse Han Bayındır Han'ın verdiği ziyafette çocuğu olmadığı için kata otağda misafir edilir. Buna rağmen ikinci bir eş almayı tercih etmez. Dirse Han'ın hatunundan bir süre sonra çocuğu olur (Ergin, 2017:21-24).

Bekki (2009); incelediği Maaday-Kara, Kozın-Erkeş, Temene-Koo, Şulmus-Şunu, Ölöştöy, Ak-Biy, Altın-Ergek, Öskus-Uul, Aytünüke, Arzılan-Kara-Attığ Çeçen-Kara-Möge, Möge-Sagaan-Toolay, Altın-Arığ, Altın-Taycı, Kökin-Erkey, Kangıvay-Mergen, Kağan-Kes, Aran-Taycı, Kağan-Argo Ablalı Kağan-Mergen ve Altın-Sırık destanlarında tek eşliliğin söz konusu olduğunu belirtir (Bekki; 2009: 32).

Çokeş evlilik (Polygamy): “Bir erkeğin birden çok kadınla (polijini) ya da bir kadının birden fazla erkekle (poliandri) evlenmesi. Erkeğin çokeş evliliği bir toplumun ekonomik bakımdan gelişmiş katlarında daba çok görülür”. Çok kadınla evlilik (Polygyny): “Bir erkeğin birden fazla kadınla evliliği. Bu tür evliliği sadece cinsel motif üzerine temellendirmek yanlıştır. Mevki sahibi erkekler toplum içindeki değerlerini sağlamlaştırmak ve çok çocuk sahibi olmak amacını gütmektedirler. Ayrıca çok kadınla evlenmek suretiyle başka toplumsal birliklerle dostane ilişkiler kurulmakta, bu durum da erkeğin politik yönetimde söz sahibi olmasını hazırlamaktadır” (Örnek;1971:61).

Oğuz Kağan'ın iki eşi bulunur. Bunlardan birincisi “gök” kaynaklıdır ve olağanüstü bir şekilde yeryüzüne indirilmiştir. *"Yine günlerden bir gün Oğuz Kağan Bir yerde Tanrıya yalvarmakta idi. Karanlık bastı. Gökten bir gök ışık indi. Güneşten ve aydan daha parlaktı. Oğuz Kağan oraya yürüdü ve gördü ki: o ışığın içinde bir kız var, yalnız oturuyor. Çok güzel bir kızdı. Başında (alnında?) ateşli ve parlak bir beni vardı, demir kazık (kutup yıldızı) gibi idi. O kız öyle güzeldi ki, gülse, gök tanrı gülüyor; ağlasa gök tanrı ağlıyor (sanılırdı). Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti; sevdi, aldı."* (Bang, Rahmeti; 1936:13-15) Oğuz Kağan'ın ikinci eşi ise "su" kaynaklıdır: *"Yine bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Önünde, bir göl ortasında, bir ağaç gördü. Bu ağacın koğuğunda bir kız vardı, yalnız oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Gözü gökten daha gök idi; saçı ırmak gibi dalgalı idi; dişi inci gibi idi. Öyle gazeldi ki, eger yer yüzünün halkı onu görse: "Eyvah! ölüyoruz" -der ve (tatlı) süt (acı) kırmızı olurdu. Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti. Yüreğine ateş düştü; onu sevdi, aldı."* (Bang, Rahmeti; 1936:15)

Manas Destanı'nın Radloff derlemesinde çok eşlilik görülür. Manas'ın üç tane karısı vardır.

"Cakıp'ın oğlu Han Manas

kaplan doğan Er Manas

üç kadın almıştı:

Kayıp Han'ın kızı Kara-börük'ü

yakalatıp almıştı ovoidan!

*Şooruk'un kızı Akılay'ı
çağırtıp almıştı evinden,
ak servet Atalık'ı!
Kendisi geldiğinde
han kızı Kanıkey,
altmış deve getirmişti.” (Radloff; 1995: 153).*

Manas'ın “kız kaçırma ve ganimet yoluyla” yapılan evliliklerinin olduğu görölmektedir. Fakat, bu evlilikler makbul kabul edilememektedir. Manas, cemiyet içinde makbul sayılan, geleneksel bir evlilik yapmak istemektedir.

Battal-name, Battal Gazi'nin birçok kadınla evlenmesi noktasında kendisinden önceki dönemlerde teşekkül etmiş bulunan mitolojik yönü ağır basan destan ve efsanelerden ayrılır. Battal Gazi'deki çok kadınla evlilik, müslümanlıkta, -belli koşullar yerine getirilmek şartıyla - dörde kadar kadınla evliliğin açık tutulmasına bağlı gibi görünmektedir. Monogami, yerini poligamiye bırakmıştır. Kız kaçırma olayı da Battal-name'de görülen bir motiftir. Kızlar müslüman olduktan sonra nikah kıyılır (Oy; 1992:587).

Battal Gazi'nin ilk eşi, amcası Hasan'ın kızı “Zeynep Banu Hanım”dır. Battal ve Emir Ömer gezintiye çıkarlar. Bir köşkün penceresinden bir kız görünür. “*Seyyid baktı ki ayın on dördü gibi güzel bir kız gördü. Onun boynu ve kulağı açık, üzeri mücevherlerle doluydu. Battal, hemen ilk bakışta ona âşık oldu. Kız da Seyyid'i görüp deliye döndü.*” Battal, bu köşkün kime ait olduğunu sorar. Emir Ömer, Battal Gazi'ye köşkün sahibinin Battal'ın amcası Hasan olduğunu ve onun Zeyneb adında bir kızının olduğundan söz eder. Aradan kırk gün geçer. Bir gece Emir Ömer, Hz. Peygamberi rüyasında görür. Peygamberimiz ona “*-Ya Emir Ömer! Duyuracak adam gönder ve Hasan'a haber et ki ben kızını Battal'a verdim. Değil iki bir demesin versin. Düğün yap ve kızı Seyyit Battal'la evlendir.*” der. Sabah olunca Emir Ömer, Battal'ın amcasına durumu bildirir. Hasan çok mutlu olur ve kızını Battal'a verir. Yedi gün toy kurulur ve nikâh yapılarak Zeyneb, Battal ile evlendirilir.

Battal Gazi'nin ikinci evliliği de benzer bir rüya olayı ile ilgilidir. Düşmanları Battal'ın eşi Zeynep Hatun'u kaçırıp Kayser'in sarayına kapatırlar. Kayser, Zeynep Hatun'un yanına kendi kızı olan Mahpiruz'u bırakır. Mahpiruz Zeynep Hatun'a, kırk gün boyunca Hz. Muhammed'i rüyasında gördüğünü ve Hz. Peygamberin “Kırk günden sonra yukarıdan aşağı kim inerse, ben seni ona verdim.” dediğini anlatır. Battal Gazi, eşi Zeynep Hatun ve Mahpiruz, saraydan kaçıp Malatya'ya gelirler. Battal Gazi, daha sonra Mahpiruz ile evlenir.

Battal'ın bir diğereşi Harcın kalesi komutanı Taryun'un kızı Gülendam'dır. Hz. Peygamber'i rüyasında Gülendam'a; “Ben seni Battal'a verdim. Senden bir oğlu ola. Adı Beşir ola. Tez şimdi imana gel.” diye seslenir. Kız, bu rüyanın tesiriyle uyanınca karşısında Battal'ı görür. Gizlice Malatya'ya dönen Battal Gazi, Gülendam'ın babasına savaş açar ve kızını ister. Taryun, korkusundan kızını ona gönderir. Olayın devamı Battalnâme'de şöyle anlatılır: “*Haber Malatya'ya ulaştı, karşıladılar. Gülendam'ı izzet ve ikramla getirdiler. Düğün yapıp Seyyid'e verdiler. Günler sonra Seyyit'in Gülendam'dan bir oğlu oldu. Adını Beşir koydular.*” (Özçelik, 2009: 32-34).

Battal Gazi Destanı'nda Battal'ın evlilikleri rüya sonucu gerçekleşir. Rüyanın işlevlerinden biri de gayrimüslimlerin Müslüman olmasıdır.

Bekki (2009); incelediği Katan-Kökşin [i]le Katan-Mergen, Boktu-Kiriş Bora-Şeeley, Arı-Haan, Ay-Huucın, Alıp-Manaş gibi destanlarda erkek kahramanların birden çok kadınla evlendiğinin görüldüğünü belirtir (Bekki; 2009: 32).

İkinci ölçüt çevredir. Evlenme biçimleri çevre bakımından incelendiğinde; dıştan evlenme (exogamy) ve içten evlenme (endogamy) şeklinde iki farklı uygulamadan söz edilebilir.

Dıştan Evlenme (Exogamy): “Evlenecek kimsenin, eşini, üyesi bulunduğu grubun dışından seçmesi kuralını esas alan evlilik düzeni. Bu tür evlilik daha çok totem inancına sahip klanlarda görülür” (Örnek; 1971:65). Bu durum en basit şekliyle sosyal gruplar arasındaki eş alıp verme sistemiyle açıklanabilir. Dıştan evlenme düzeni insanların kendi aileleri ya da grupları dışından evlenmelerini öngörmekle bir toplumun çeşitli grupları arasındaki haberleşme ve işbirliği olanakları artırmakta ve böylece bazı çatışmaları azaltmış olmaktadır (Gökçe; 1978:9).

İçten evlenme (Endogamy): “Evlenecek kimsenin, eşini, üyesi bulunduğu grubun içinden seçmesi kuralını esas olan evlilik düzeni” (Örnek;1971:114). Endogamy kuralına göre bu uygulama akrabalık, sosyal sınıf, din, kast ve millet gibi belirli gruplar içinde yapılmaktadır. Bu evlilik biçimiyle grubun düzeninin, prestijinin ve statüsünün korunduğu inancı yaygındır. İçten evlenmenin bir önemli görevi de evlenmeler yoluyla iki aile arasında kurulmuş bulunan bağları güçlendirmek ve sürekli kılmaktır. Kayınbirader-yenge (Levirat), baldız-enişte (Sororat) evlilikleri ile de akrabalar arası yükümlülükler yerine getirilmiş olur. Bu tip evlenmeler ile toplumsal ve ekonomik bağlar korunarak bir takım sorunların ortaya çıkması önlenmektedir (Gökçe; 1978:9).

Türk kültür coğrafyasında yaygın olarak görülen evlilik çeşitleri; görücü yoluyla evlenme, kız kaçırarak evlenme, beşik kertme yoluyla evlenme, berder evliliği, taygeldi evliliği, baldızla evlilik, çok eşli evlilik, otura kalma evliliği, söz alma söz verme yoluyla evlilik, kayınbiraderle evlilik, kardeş çocukları evliliği sayılabilir (Yolcu; 2016:460, Sezen; 2005:185-195).

Görücülük Yoluyla Evlilik:

Kültürel değişimlerin yoğun olarak görüldüğü büyük kentlerde, tanışıp anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlaşırken, geleneksel kesimlerde evlenme biçimlerinin başında görücülük başta gelmektedir. Görücülükte, erkeğin aile ve akrabalarından seçilen kadınların, oğulları için düşündükleri kızın evini ziyaret ederek, niyetlerini kıza ve ailesine belli etmeleri söz konusudur. Buna “kız bakma, görücü çıkma, dünür gezme” gibi adlar verilir. Görücülük yoluyla evlenmede, evlenecek erkek veya kızdan çok, ailelerin girişimi, isteği ve beğenisi ön plandadır (Yakıcı; 1992:29).

Görücülük yoluyla evlenme Dede Korkut Hikayeri'nde de yer almaktadır:

“Oğuz zamanında Kanglı Koca derlerdi bir gürbüz erin Kan Turalı adında bir yiğit oğlu vardır. Kanglı Koca oğlunu evlendirmek ister. Oğlu alacağı kızın kendisi gibi kahraman bir kız olması gerektiğini söyler. Önce oğul, sonra baba Oğuz'u gezerler, İç Oğuz'da da, Dış Oğuz'da da böyle bir kız bulamazlar. Kanglı Koca dönüp dolaşıp Trabzon'a gelir. Trabzon tekürünün Selcen Hatun adında bir kızı vardır. Tam istedikleri gibidir. Fakat babasının kızını almak isteyenlere

koştuğu Őartlar vardır. Durumu öğrenen Kanglı Koca evine geri döner, durumu oğluna anlatır, fakat oğlunun gitmesini istemez.” (Ergin; 2017: 139-142)

Radloff’un derlediği Manas Destanı’nda da; Manas evlenme isteğini babasına bildirir ve kendisine uygun bir kız bulmasını ister.

*“Cakıp Han benim han babam,
cins bir at koştur,
bin bu ata bana kız bul!
Güzel bir kadın alayım,
bir kız koynu göreyim!”
Cakıp-bay ata atıldı,
yolda hiç bir kız bulmadı,
bütün yurdu dolaştı.” (Radloff; 1995: 69-70)*

Her iki örnekte de görüldüğü gibi; oğlu için kız aramaya çıkan babadır. Baba oğlunun istediği özelliklere sahip kızını bularak görevini tamamlar. Kızını almak ise oğlunun hünerine kalmıştır. Günümüze geldiğimizde evlilik çağına gelmiş bir delikanlı için kız arama ve bulma görevi annenin ve akraba kadınlar tarafından yerine getirilir.

Görücü usulü evlenme Hakas destanlarında da görülür. Altın Çüs Sibirya’da Hakasya Özerk Cumhuriyeti’nde yaşayan Hakas Türklerinin meşhur destanlarındandır. Altın Çüs, Caas Han’ın kızını Üzüm Han’a almak için dünürcü olur ve kızını babasından ister. Caas Han kızını verir. Toy kurulur. Üzüm Han, Ay Çarılı ile evlenir. Ak Çibek Arığ Destanı’nda, Ak Çibek Arığ Hıyan Han’ın kızını Hıyan Arığ’ı Kanlı Kılıç’a ister. Kanlı Kılıç, Hıyan Arığ kız ile toy tutar. Ayranlar kımızlar hazırlanır. Dokuz gün sonra toy biter (Arıkoğlu; 2007).

Altay Destanları’nda dünür veya dünürcü olarak gitme geleneği canlı bir Şekilde yaşamaktadır. Dünür olarak çoğunlukla baba tek başına oğlu için kız tarafına gider. Ekseriyetle, kızın babasına dünürcü gidilir. Ak Tayçı Destanı’nda, Ak Tayçı, Ak Börü’ye Altın Tana’yı almak için; Ak Kağan’ın kızına Ay Kağan’ın oğlu Altın Akbergen; Boro Teltey’in kızına Ceti Ceek; Kozın Erkeş Destanı’nda, Kozın Erkeş Karatı Kağan’ın kızını Bayım Sur’a; Temene Koo Destanı’nda, Temene Koo Karatı Kağan’ın kızını için; Ölöştöy Destanı’nda, Kara Bökö oğlu Temir Bökö için Monıs Kaan’ın kızını Altın Topçı’ya dünür gider. Ölöştöy oğlu Erke Koo için Ak Bökö’nün kızını Caraa Çeçen’e dünür gider (Atasever; 2018:90).

Kız Kaçırarak Evlenme: Türk kültür coğrafyasında “kız kaçırma yoluyla yapılan evlilikler” önemli bir yer tutar. Kız kaçırma olayındaki evliliklerde kız ya gönüllü olarak kaçar ya da gönülsüz olmasına rağmen erkek tarafından kaçılır.

Birçok Türk boylarında gerçek manasıyla baskın yapılarak “kız kaçırma” seyrek olaylardandır. Eski devirlerin bu âdeti ancak düğünlerde görülen bazı âdetlerde izini bırakmıştır. Altaylılar’da “kız kaçırma” kızın rızası, hatta baba ve anasının onayıyla olur. Kız, razı olduğunun delili olarak delikanlıya “nişan yüzüğü” yerini tutan bir yüzük ve mendil vb vermektedir. Kız

kaçırıldıktan sonra delikanlının arkadaşları çalı çırpıdan bir otağ yaparlar. Bu otağın kapısı yoktur. Güvey ile gelin bu otağda üç gün kalırlar, ateşlerini çakmak taşıyla kendileri yakarlar. Dışardan ateş ve kibrit verilmez (İnan; 2006: 166). Yakutlarda ve Altay Türkleri arasında son zamanlara kadar evlenme ancak kız kaçırma ile meşru izdivaç sayılmıştır (İnan 1987:345).

Bazı bölgelerde kıza ait bir şeyin kaçırılması, kız kaçırmakla eş tutulur. Bu âdete göre; kızın başörtüsü (dazmalı) kaçırlır. Başörtüsü kaçırlan kız gerçekten kaçırılmış sayılır ve erkeğin ailesi kızın ailesiyle anlaşmak zorunda kalır. Bu türden eşya kaçırlarak gerçekleştirilen evliliklere “Dazmal Kaçırma Evliliği” adı verilir (Balaman; 2002:58).

Kız kaçırmaya Kırgızlar, "Al Agacıp" (alıp kaçma) derler. Kaçırlan kız ağlar. Bu durumu anlatan bir halk tekerlemesi vardır. "Kız mutlu olacağı eve ağlayarak girer" denir. Kırgızlarda kız kaçırma yöntemi ile evlilik pek makbul sayılmaz. Kız mutsuz olup, yeni yuvasını terk edebilir. Veya bedbaht olarak evliliğe katlanabilir (Kalafat; 1996: 90).

Radloff'un derlediği Manas Destanı'nda, Manas Kanıkey'den önceki eşlerini savaş meydanında ganimet olarak aldığı için gerçek bir evlilik yaptığı kabul edilmemektedir. Manas durumunu şu şekilde ifade eder:

*“Kayıp'ın kızı Kara-börük'ü
yakaladım ovan,
Şooruk'un kızı Nakılay'ı
ganimet aldım bir kaleden.
Henüz hiç bir kız almadım,
hiç bir kız koyunu görmedim.”* (Radloff 1995: 69)

Yine Manas Destanı'nda Semetey, Akın'ın kızı Ay Çürök'ü nişanlı olmasına rağmen kaçırmaktan söz etmektedir. Destanda şu şekilde geçmektedir:

*“Yürük atım Tay-buurul'u,
bana alıp getirin,
Akın'a gideyim,
Akın Han'a varayım ben,
Akın'ın kızı Ay-çürök'ü,
ya dostluk ile alırım,
ya zor ile alırım.”* (Radloff 1995: 230)

Anadolu, Balkanlar ve Orta Asya Türk kahramanlık destanlarının arasında yer alan Köroğlu destanında ise; *“Telli Hanım'ın resmini görüp ve ona âşık olan Köroğlu'nun oğlu Hasan Bey Karaman'a gider. Hasan Bey ile Telli Hanım bahçede karşılaşırlar. Telli Hanım da görür görmez ona âşık olur. İki âşık kaçarlar. Telli Karaman Beyi'nin süvarileri iki âşığın peşine düşer. Peşlerine gelen atlılarla mücadele eden Hasan Bey yaralanır. Oğlunun sıkıntıda olduğunu anlayan Köroğlu oğlunun yardımına yetişir. Köroğlu, oğlu Hasan Bey'i ve Telli Hanım'ı yanına alarak Çamlıbel'e*

gelir. Oğlu Hasan Bey ve Telli Hanım için büyük bir düğün yapar.” (Boratav; 1984:43) şeklinde yer bulmaktadır.

Beşik Kertme: Türk kültür coğrafyasında görölen evlenme biçimlerinden biri de "beşik kertme"sidir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde de adı geçen "beşik kertme" yoluyla çocukların nişanlanmaları çok eski bir gelenektir. Çocuklar daha beşikte iken aileler, ileride çocuklarını birbirleriyle evlendirmek için, beşiklere birer kertik atarak, karşılıklı söz vermektedirler. Böylece çocuklar daha çocuk yaşta iken, kendi istekleri dışında nişanlanmış olurlar. Ama kimi zaman gençler büyüdüklerinde (kız veya oğlan) böyle bir evliliğe karşı olabilmekte ya da ailelerden biri sözünden dönebilmektedir (Örnek, 2000: 187).

Beşik kertme yoluyla evlilik Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer almaktadır. Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek birbirlerine daha doğmadan beşik kertme ile nişanlanmışlardır. Olayın gelişimi şöyledir: "Oğuz beyleri Pay Püre'nin bir oğlu, Pay Biçen'in bir kızı olması için dua ederler. Pay Biçen Bey "Beyler Allah Ta'ala bana bir kız verecek olursa, siz şahit olun, benim kızım Pay Püre Bey'in oğluna beşik kertme yavuklu olsun." diyerek çocuklar doğmadan onların nişanlarını ilân eder." (Ergin; 2017:63-64)

Közüye, Alday-Buuçu ve Möge-Sagaan-Toolay destanlarında, bahadırlar beşik kertmesi nişanlılarını bulmak/almak için sefere çıkarlar (Bekki; 2009:41).

Kazakların en bilinen aşk destanlarından biri olan "Kozı Körpeş-Bayan Sulu" destanında "beşik kertmesi" şu şekilde yer almaktadır: "Noğaylı diye bir yerde Karabay ile Sarıbay diye iki zengin varmış. İkisinin de evladı yokmuş. Ava çıktıklarında ikisi arkadaş olurlar. "Evdeki hanumumuz hamile" diye, ikisi de anne geyikleri vurmazlar. Hanımlarının hamile olduklarını öğrendikten sonra çocuklar dünyaya gelmeden önce onları evlendirmek düşüncesiyle birbirini dünür ilân ederler. Uzun sürmeden iki haberci gelip Sarıbay'ın hanımı Mamabike'nin erkek çocuk doğurduğunu, Karabay'ın hanımı Karagöz'ün kız çocuk doğurduğunu iletir. İki baba anlaşp oğulla kızı evlendirecek olurlar. Sarıbay dünürlüğün belgesi olarak Karabay'a Aybas adlı kölesini verir." (Avezov; 1997:95)

Beşik kertme nişanlı (adaklı) tabiri; Ağrı, Kars, Gaziantep çevrelerinde "beşik kertem", Tunceli ve Malatya'da "beşik kerti" veya "beşik kertleme" ve Elazığ'da "beşik nişanı" şeklinde de kullanılır ve hepsi aynı inancı ifade eder (Kalafat; 2005: 178).

Konya'da beşik kertme evliliklerinde "beşik tanık" yapılır. Bunun için beşiğe üç kertik atılır. Kahramanmaraş'ta beşik nişanı yapılan bebeklerin beşikleri boyanır ve donatılır (Kalafat; 1997:266).

Afyon'un Çayırbağ Köyü'nde beşik kertmesinin değişik bir türü uygulanmaktadır. Buradaki uygulamada çocuklar doğar doğmaz beşikte iken değil, 8-9 yaşlarından itibaren nişanlanmaktadırlar. Bu geleneğe "Yavuklu etmek, nişanlamak" denilmektedir (Tezcan; 1998a:192)

Günümüzde, gençlerin çocuk yaşta birbirlerine nişan takılması anlamında olan "beşik kertmesi" evlilik olayı içindeki önemini kaybederken, gerek geleneğin devam ettiği bölgelerde, gerekse ekonomik şartların düğüne elverişli olmayışı sebebiyle "kaçarak evlenme" usulü yerini korumaktadır (Yakıcı, 1992:29).

Levirat Evlilik

Türk kültür coğrafyasında; kayınbiraderle (levirat) ve baldızla (sorarat) evlilik uygulamaları da görölmektedir. Baldızla Evlilik (sorarat): Kadının ölümlü halinde dul kalan erkeğin, karısının kardeşiyle evlenmesidir. Kayınla Evlilik (levirat): Erkeğin ölümlü halinde dul kadının kocasının erkek kardeşiyle evlenmesidir (Tezcan; 1998b:208).

Levirat evlilik Manas Destanı'nda yer almaktadır. Cakıp Han, Manas öldükten sonra karısı Kanıkey'e elçi göndererek şunları söyler;

*“At ölse postu miras kalır,
ağabey ölse yenge miras kalır!
Han çocuğu Kanıkey
Er Manas'tan arta kaldı.
Akıllı doğan Abeke
hödük doğan o Köböş de
Er Manas'ın küçük kardeşleri:
Köböş'ü mü alacak o,
yoksa Abeke'yi mi?
Kimi severse onu alsın!” (Radloff 1995: 204)*

Cakıp Han, kocası ölen Kanıkey'i Manas'ın kardeşlerinden biriyle evlendirmek istemiş, ancak bu evlilik gerçekleşmemiştir.

Kazak Destanı Kız Cibek'te ise, bu durumun tersi görölmektedir. Destanın kahramanı Kız Cibek, kocası Tölegen'in ölümlünden sonra onun kardeşi Sansızbay'la evlenir. Cibek, kocasının kardeşini kocası öldükten sonra görmüş, onu eşine benzetmiş ve beğenmiştir. Kız Cibek, Sansızbay'ı ilk defa gördüğünde şunları söyler:

*“Rabbim ne kadar benzetmiş
Ağabeyine sıfatını
Yaratan Allah yar olup,
Yaktı mı sönen çerağımı?
Ölmüş yarım gelmekte
Yarılsana yüreğim!”*

Kız Cibek, kocası Tölegen'in ölümlünden sonra onun kardeşi Sansızbay'la evlenir. Cibek, kocasının kardeşini kocası öldükten sonra görmüş, onu eşine benzetmiştir. Zaten ilk eşinden bir çocuğa sahip olmayan Cibek, kocasının kardeşiyle evlenmekle hem kocasının soyunu devam ettirir, hem de düşmanları olan Horen'le evlenmekten kurtulur (Bilecik;1995:238-239).

Eşlerden birinin ölmesi halinde, ölenin kardeşiyle hayatta kalanın evlendirilmesinin temelinde, geride kalan çocukların perişan olmaması, sahipsiz kalmaması, aile sırlarının dışarıya

çıkması, yaşama alışkanlıklarının devam etmesi, ailenin sahip olduğu malların dağılmaması gibi sebepler etkilidir (Balaman; 2002:50-51) Bu tip evlenmeler hem başlık konusunda tasarruf sağlamakta hem miras bölünmelerini önlemekte hem de babasız ya da annesiz kalan çocukların yabancı ellerde ezilmesi sorununu ortadan kaldırmaktadır (Gökçe;1978:20).

Başlık Karşılığında Evlenme:

Başlık, evlilik çağı gelen genç kız ailelerinin kızlarına söz kesmeden önce, erkek ailesinden istedikleri maddî karşılıktır. Genellikle para olarak karşımıza çıkan başlık; tarla, hayvan, ev, vb. de olabilmektedir. Geçmiş yazılı kaynaklarda Dede Korkut Hikâyeleri'ne kadar dayandırılan başlık geleneği, Anadolu'nun bazı kırsal kesimlerini dışarıda tutulursa zayıflamış hatta ortadan kalkmıştır denebilir (Gönen; 2006:62).

Dede Korkut Kitabı'nda başlık, Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı'nda geçmektedir. Dede Korkut Banu Çiçek'i kardeşi Deli Karçar'dan Bamsı Beyrek'e ister. Hikayenin devamında Deli Kaçkar; *“Bin erkek deve getirin, dişi deve görmemiş olsun, bin de aygır getirin ki hiç kısırakla çiftleşmemiş olsun, bin de koyun görmemiş koç getirin, bin de kuyruksuz kulaksız köpek getirin, bin de pire getirin bana dedi. Eğer bu dediğim şeyleri getirirseniz pekâlâ verdim, amma getirmeyecek olursan bu sefer öldürmedim, o vakit öldürürüm”* der. (Ergin; 2017:73)

Başlık geleneği Manas Destanı'nda da geçmektedir.

“Temir Han'ın kızını artık

Cakıp-bay gelsin istesin.

Bütün halk ona yaşa, desin,

Sonra on vadi doldurun,

yılkıyı sürüp gelin,

kırk vadi doldurun,

koyunları sürüp getirin,

yüz vadi doldurun,

sığırları sürüp getirin,

dört vadi doldurun,

develeri sürüp getirin.

Bir çok hayvan daha getirin,

sürüleri görse gelmez mi?

Görmezse çıkıp geri gitmez mi?” (Radloff 1995:77-78)

Ölöstöy destanında, yedi şeytanın kayını olan Kağan Kara-Bökö, oğlu Temir-Bökö için Altın-Topçı'ya dünür olduğunda Monıs-Kağan'a “altmış deve yükü içki”, “altı deve yükü altın” ile “ipek elbiseler”den oluşan bir kalın sunar. Bora-Şeeley'e dünür olan Tun-Karatı-Kağan'ın kalın olarak “at başınca altın” ile “börü başınca gümüş” getirdiğini görülür. Arzılan-Kara Attıg Çeçen-Kara-Möge destanında, Çeçen-Kara-Möge, dostu Hüler-Möge için Hün-Haan'ın kızı Hümüs-Dangına'ya “at

başı kadar altın”, “börü başı kadar gümüş” ve “kara ala samur derisini” kalın olarak verir. Kangıvay-Mergen destanında, Torgun-Çözün’e dünür gelen Şüük-Möge, Süder-Möge, Demir-Möge ve Deek-Möge adlı dört kardeş, “bin akçe değerindeki ak kollu kara samuru” başlık olarak verip kızı alıp hemen memleketlerine dönmek isterler (Bekki; 2009:44).

Ülkemiz dışında da varlığı bilinen başlık olgusu; çocukları üzerinde hak iddia eden, çocuklarının geleceklerini denetleyen, evlenmelerde karar organı olan geleneksel ailelerde hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Ancak ekonomik özgürlüğü olan, evlenmelerde bireysel kararların geçerli olduğu, çocukları üzerinde büyük haklar iddia etmeyen ailelerde geçerliliğini kaybetmiş veya sembolik olarak geçiştirilmektedir (Balaman; 2002:34).

Akraba Evliliği

Türk kültüründe akraba evlilikleri yaygın bir evlenme geleneğidir. Eskiden özellikle kırsal kesimde yaygındı. Fakat kent kesimlerinde de belli ölçüde görülmekteydi. Köyden kente yoğun göçler, kırsal kesim geleneklerini de taşımaktadır.

İki tür akraba evliliğinden söz edilebilir:

Paralel Kuzen Evliliği: Aynı cinsten kardeşlerin çocuklarının evliliğidir. Yani amca oğlu ile amca kızı ya da teyze oğlu ile teyze kızı arasındaki evlilik.

Çapraz Kuzen Evliliği: Ayrı cinsten kardeşlerin çocuklarının evliliğidir. Yani dayı oğlu ile hala kızı ya da hala oğlu ile dayı kızı arasındaki evliliktir.

Akraba evlilikleri Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu yörelerinde diğer yörelerimizden daha yaygındır (Tezcan; 2000: 49-53).

Kırgızlarda teyze çocukları ile evlilik yapma geleneği de çok yaygındır. Hatta anne tarafından kuzenler ve kız kardeş çocukları arasındaki evlilikler toplum tarafından teşvik edilmektedir (Aynakulova; 2006:96).

Hakaslarda kuzenlerle yapılan iki tür evlilik mevcuttur. Bunlardan ilki dayının kızı ile (tayılığ-çeenlig) evlenme diğerisi ise teyzenin kızı ile (pöle alıshanı) evlenmedir (Aktaş; 2014:16).

Dağistan’da üç çeşit evlenme şekli vardır: Birincisi; tarafların anlaşarak evlenmesi yani görücü usulüdür. İkincisi; kaçırma yolu ile evlenme, üçüncüsü ise; beşik kertmesi yöntemidir. Bunlardan en yaygın olanı; ana babanın ve gençlerin rızasına dayanan anlaşma yöntemidir. Kızın verilmesine veya bir kızın alınmasına aile konseyi denilebilecek bir sosyal kurum tarafından karar verilmektedir. Beşik kertmesi evlilik; Türkiye’de olduğu şekliyle gerçekleştirilmektedir. Kaçırmaya dayanan evlilikler ise toplumun benimsemediği ve sonuçları açısından en olumsuz olan evlenme şeklidir. Dağistan’da en sağlam evlilik olarak "tuhum" yani akrabalarla yapılan evlilik kabul edilmektedir. Çünkü bu tür evlilikle zaten az ve sınırlı olan malvarlığının bölünmemesi ve ailede kalması sağlanmaktadır (Yılmaz; 1999:49).

Beşik kertmesi, akraba evliliği, çocuk nişanlılığı gibi geleneklerin sürekliliğini sağlayan belirli işlevler bulunmaktadır. Kız azlığı sebebiyle gençlerin ileriki yıllarda evlenecekleri eşleri önceden belirlenmesi, namus anlayışıyla ilerde gelin olacak kızın denetlenmesi ve eğitilmesi, ahlaki yönden kızıdan emin olunması, akrabalık dolayısıyla malın bölünmemesi, başlık parası verilmemesi,

kızın dışarıya gelin gitmesini engellenmesi, toplumsal dayanışmayı güçlendirmek, tarımsal bir yörede erken evlenme ile çocuk sahibi olma isteği, soyun devam ettirilmesi gibi fonksiyonlar bu tür evlilik geleneklerinin devam etmesini sağlamaktadır (Tezcan; 1998a:202).

Oturakalma Evliliği: Erkeğin kızı kaçırmasının dışında, kızın bohçasını alarak erkek evine gidip oturması durumu da vardır. Buna halk arasında “otura kalma” denir (Balaman; 2002:56) Kütahya, Sivas, Kastamonu illerinde “otura kalma” olayına rastlanmaktadır. Ailesinin sevdiği kişiyle evlenmesine izin vermemesi veya yoksulluk sebebiyle bu tür evliliğe başvuran kız, erkeğin ailesi tarafından genellikle kabul edilmektedir (Örnek; 2000:186)

İçel’in Gülnar ilçesine bağlı olan Kuskan beldesinde "görücü usulü ile evlenme", "kaçarak evlenme" ve "oturakalma yoluyla evlenme" gibi evlilik türleri görülmekte ve her evlilik farklı bir törenle kutlanmaktadır. Görücü usulü ile yapılan evliliklerde 7 gün düğün yapılırken kaçanlar için yalnız bir gün düğün yapılmaktadır (Şahin; 1996:243).

Berder Evliliği: Bir diğer evlilik şekli, "berder" evliliğidir. Özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da uygulanan bu evlenme türünde, yetişkin oğlu ve kızı olan iki ailenin anlaşarak kızlarını ve oğullarını birbirleriyle evlendirmeleri suretiyle gerçekleşmektedir. Başlık sorununu ortadan kaldıran bu evlilik; “berder”, “kepir” (Hakkari) (Balaman; 2002:43), “bedel evliliği”, “kızların değiş tokuşu”, “değişik usulü” gibi adlar verilmektedir (Örnek; 2000:188). Bu evlilikte çeyizler dengeli düzenlenir, aynı gün yapılan düğünün bütün sorumlulukları ve harcamaları paylaşılır (Balaman; 2002:43).

Suriye Türkmenlerinde “berdel” usulü evlenme vardır. Damat adayları karşılıklı kız kardeşleri ile evlenirler. Vefat eden ağabeyinin dul kalan eşi ile bekâr erkek kardeş evlenebilir (Kalafat; 2000:123)

SONUÇ

İnsan hayatındaki üç önemli geçiş döneminden biri olan evlenme; kız ve erkeğin yeni bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliğin kurulmasını sağlayan evlenme olayına da evrensel bir değer kazandırmıştır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültür tipinin belirli kurallarına uyularak gerçekleştirilir. Bu nedenle, evlenme sürecinde uygulanan adet, gelenek ve görenek o toplumun evlenme kültürünü oluşturur. Evlenme gelenekleri tarih boyunca dünyanın her yerinde görülmekle birlikte, eş seçimi, eş sayısı ve evlilik törenleri, törelere ve toplumlara göre çeşitlilik gösterir.

Günümüz bakış açısı üzerinden değerlendirildiğinde çağdışı görülebilecek evlilik uygulamaları, içinde buldukları toplumsal yapının değer yargıları ve ihtiyaçlarından ortaya çıkıp, şekillenmiştir.

Türk milleti çok eski ve zengin bir tarihe sahiptir. Tarihte çeşitli Türk boyları arasında birçok destan oluşmuştur. Oğuz Kağan Destanı, Dede Korkut Hikayeleri ve Manas Destanı gibi destanlar zengin kültüre sahip olan Türk milletinin kültürel miraslarından olan eserlerdir.

Evlilik kültürü içersinde yer alan uygulamaların doğal olarak destanlara da yansıdığı görülmektedir. Türk kültür coğrafyasında yaygın olarak görülen görücü yoluyla evlenme, kız kaçırarak evlenme, beşik kertme yoluyla evlenme, kayın biraderle evlilik, kalın-başlık ile evlilik tek

eşli/çok eşli evlilik, dıştan evlenme (exogamy) ve içten evlenme (endogamy) gibi evlilik biçimleri destanlarda da tespit edilmiş ve örneklendirilmiştir.

Türk dünyasının, tarih boyunca coğrafi, sosyal, kültürel, dinî ve iktisadî birçok değişimi yaşadığı göz önüne alındığında, destanlarda geçen evlenme adetlerinin bugünle örtüşen tarafları olduğu inkâr edilemez bir gerçektir.

Kaynaklar

- AKBIYIK, Y. (2003). Dede Korkut Destanlarında Düğün ve Davet Adetleri. *Folklor Halkbilim Dergisi, Cilt:6* (Sayı:51), s.40-42.
- AKTAŞ, E. (2014). Hakas Destanlarında Evlilik Kurumu ve Buna Bağlı Bazı Pratikler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (Sayı:38), s.7-34.
- ALPTEKİN, A. B. (2002). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* (2. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARIKOĞLU, E. (2007). *Hakas Destanları I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ATASEVER, M. (2018). Sibiryasahası Türk Destanlarında Ailenin Kurulması. *Turkish Studies, Cilt:13* (Sayı:28), s.67-118.
- AWEZOV, M. (1997). Kozı Körpeş-Bayan Sulu. (Düzenleyen: Z. İsmail, & A. Güngör) *BİLİG Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (Sayı:5), s.93-106.
- AYNAKULOVA, G. (2006). Kırgızlarda Evlilik ve Evlenme Törenleri. *Milli Folklor, Cilt:9* (Sayı:72), s.95-106.
- BALAMAN, A. R. (2002). *Evlilik Akrabalık Türleri* (2. b.). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- BANG, W., & RAHMETİ, G. R. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- BEKKİ, S. (2009). *Uzak Türk İllerinde Destanlaşan Evlilikler*. Ankara: Öncü Kitabevi.
- BİLECİK, F. (1995). Orta Asya Destanlarında Bir Evlilik Türü. (Düzenleyen: E. G. Naskali), *Bozkırdan Bağımsızlığa Manas* (s. 234-240). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BORATAV, P. N. (1984). *Koroğlu Destanı*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- DİLEK, İ. (2007). *Altay Destanları I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERGİN, M. (2017). *Dede Korkut Kitabı* (57. b.). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- ERÖZ, M. (1977). *Türk Kültürü Araştırmaları*. Ankara: Kutluğ Yayınları.
- GÖKÇE, B. (1978). Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Sayı:1), s.7-21.
- GÖNEN, S. (2006). Dede Korkut Hikâyeleri'nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri. *Milli Folklor, Cilt:9* (Sayı:69), s.62-71.
- GÜVENÇ, B. (1999). *İnsan ve Kültür* (8. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İNAN, A. (1987). Türk Düğünlerinde Exogamie İzler. *Makaleler ve İncelemeler* (Cilt:1, s.341-349). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- İNAN, A. (2006). *Tarihte ve Bugün Şamanizm – Materyaller ve Araştırmalar* (6. b.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KALAFAT, Y. (1996). Uluğ Türkistan'da Halk Sufizmi (Kırgızistan-II). *Milli Folklor, Cilt:4* (Sayı:31-32), s.90-94.
- KALAFAT, Y. (1997). Özbekistan – Anadolu Karşılaştırılmalı Türk Halk İnançlarında Doğum. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri (Gelenek, Görenek, İnançlar)* (s.249-271). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KALAFAT, Y. (2000). *Türk Dünyası Karşılaştırılmalı Türkmen Halk İnançları*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- KALAFAT, Y. (2005). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri* (4. b.). Ankara: Babil Yayıncılık.
- KORKMAZ, K. M. (1999). Elli Yıl Önceki Gaziantep'te Gelin ve Damat. *Milli Folklor, Cilt:6* (Sayı:42), s.92-95.
- Oy, A. (1992). Türk Destanlarında Aile. *Sosyo - Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi* (Cilt:2, s.582-596). içinde Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- ÖĞÜT EKER, G. (1999). Türk Düğün Geleneği İçinde Karakeçili Türk Düğününün Ritüel Açından Değerlendirilmesi. *Milli Folklor, Cilt:6* (Sayı:46), s.92-100.
- ÖRNEK, S. V. (1971). *Etnoloji Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları:200.
- ÖRNEK, S. V. (2000). *Türk Halkbilimi* (2. b.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZÇELİK, M. (2009). *Seyyid Battal Gazi*. Eskişehir Valiliği.
- RADLOFF, W. (1995). *Manas Destanı Kırgız Türkçesi Metin – Türkiye Türkçesi Çeviri*. (Düzenleyen: E. G. Naskali) Ankara: Türksoy Yayınları No:1.
- SEZEN, L. (2005). Türkiye'de Evlenme Biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (Sayı:27), s.185-195.
- SÜMER, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları* (5.b.). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- ŞAHİN, Ö. S. (1996). Kuskan Beldesi Evlenme Adetleri. *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri. (2. Cilt)*, s. 243-249. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TEZCAN, M. (1998:a). Çocuk Nişanlılığı – Afyon Çayırbağ Köyü Örneği. *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1997* (s.191-204). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TEZCAN, M. (1998:b). Sosyo - Kültürel İşlevleri Açısından Ülkemizde Akraba Evlilikleri. *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1997* (s.205-218). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TEZCAN, M. (2000). *Türk Aile Antropolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- YAKICI, A. (1992). Anadolu Düğün Geleneğinin Sosyal Hayata, Sanata ve Edebiyata Etkisine

Dair. *Milli Folklor, Cilt:2* (Sayı:13), s.28-31.

YILMAZ, R. (1999). Kùltùrler Kavşadı Dağıstan'da Aile İçi İlişkiler. *Milli Folklor, Cilt:5* (Sayı:41), s.47-53.

YOLCU, M. A. (2016). Evlilikle İlgili İnanış ve Uygulamalar. (Editör: M. Aça), *Halk Bilimi El Kitabı* (s.458-478). Konya: Kömen Yayınları.